

Laudáció Imre Lászlóról akadémiai székfoglalója alkalmából

1.

IMRE LÁSZLÓ a tudósoknak ahhoz a típusához tartozik, amelyiknek az érdeklődése és tehetsége nagyon korán megmutatkozik, aztán tudományos pályája szervesen épül, folyamatosan gazdagodik.

Irodalomtörténeti elhivatottságát már gimnazista korában egyértelművé tette. A hódmezővásárhelyi Bethlen Gimnázium 1962/63-as évkönyve közölte első tanulmányát. A debreceni Kossuth Lajos Tudományegyetem másodéves hallgatójának a költői képekkel foglalkozó ívnyi terjedelmű munkáját pedig Barta János jelentette meg a *Sudia Litteraria* 1965-ös évfolyamában.

Ettől kezdve Imre László tudományos pályája nagy ívűen kibontakozott. Érdeklődése és publikációs tevékenysége pályakezdése óta többirányú. Az irodalomtörténet, műfajelmélet, összehasonlító irodalomtudomány és kritika területén egyaránt figyelemreméltó eredményeket ért el.

Tudományos érdeklődésének ezek a nagy területei egymást is erősítik, gazdagítják.

Írásainak jellegadó sajátossága a higgadt, tárgyilagos, körültekintő, elméleti és történeti szempontokat példásan együtt érvényesítő szemlélet, amelynek aranyfedezetét alapos kutatómunkával teremtette meg.

Tanulmányaiban a "dogmákkal és ellendogmákkal" egyaránt számot vet. Az irodalom átpolitizálását áppúgy bírálja, mint az öncélúságának teóriáit.

Meggyőződése szerint a történetiség szempontját ma sem szabad kikapcsolni az irodalomkutatásból. A hagyomány ismerete fontos értéktényezője a tudománynak és sorsalakító tapasztalata az embernek.

Nem fogadja el a szerzőt az irodalomértelmezésből kikapcsoló elméletet sem.

Régebbi tanulmányai tárgyyszerű alaposáguk és mértéktartó szemléletük révén első megjelenésük idején sokszor rehabilitáló jellegűek voltak, később viszont a túlértékeléssel szemben lettek mértékadóak.

Írásaiban és egyetemi tanári munkájában egyszerre tudja kamatoztatni két évszázad magyar és világirodalmában szerzett tudományos ismereteit. A huszadik századi tárgykörű tanulmányainak a tizenkilencedik századi előzmények feltárása, a tizenkilencedik századi tárgykörűeknek pedig a későbbi folytatások megvilágítása ad különleges értéket.

2.

Imre László már egyetemistaként rátalált szűkebb szakterületére, a XIX. századi magyar irodalom történetére. Negyedéves egyetemistaként, 1967-ben már tanulmányt publikált *Arany és a klasszicista esztétika* címmel. 1969-ben a *Slavica* közölte első orosz nyelvű összehasonlító irodalomtörténeti tanulmányát Arany László és Lermontov művészetéről.

Irodalomszemléletére az 1960-as években Horváth János és Barta János volt legerősebb hatással, ezt néhány év múlva az orosz formalisták inspirációja követte, majd - miként erről Finnországban megjelentetett irodalomelméleti jegyzete tanúskodik - tüzetesen megvizsgálta a legkülönfélébb interpretáció elméleteket.

Irodalomszemléletét a hazai tradíció alapján és a külföldi iskolák ösztönzését is hasznosítva alakította ki.

Kutatóként szinte törvényszerűen jutott el a műfajelmülethez és műfajtörténethez.

Pályája kezdetén az orosz szimbolizmus tanulmányozása során szembesült az irodalmi irányzat és a regényműfaj elméleti kérdéseivel. Majd tanulmányok sorában vizsgálta a XIX. századi irodalmunk műfaji kérdéseit.

Az Arany János balladái című, először 1988-ban, majd 2006-ban újra kiadott könyve a "korszerűtlen"-nek tartott művek formai és gondolati időszerűségét bizonyította.

1990-ben *A magyar verses regényről* szóló könyve egy különösen bonyolult, de Magyarországon ritkán vizsgált műfajt helyezett új megvilágításba. Ez a rendkívül alapos kutatásokra épített könyve úgy tekintette át a magyar versesregény történetét, hogy a műfaj történeti vizsgálódásoknak mintát és új távlatot adott.

1996-ban publikált akadémiai doktori értekezése, a *Műfajok létformája XIX. századi epikánkban* a műfajok egymásra hatásának és az irodalmi fejlődésnek hazai törvényszerűségeit mutatja ki. Fél évszázad magyar epikájáról ad műfaj történeti és műfajelméleti áttekintést. Azokat az értékeket teremtő irodalmi folyamatokat tárja föl, amelyekben az egyes műfajok módosult formában, más műfajok keretei között élnek tovább.

Néhány főbb műfaj alakulástörténete mellett a műfaji átmenetek, variációk sokféleségét mutatta be. Ezzel jelentős mértékben módosította XIX. századi irodalmunk fejlődéstörténeti képét.

A magyar epika egy sokáig kevés figyelemre méltatott vonulatát illesztette be a magyar irodalom fejlődéstörténetébe. Ezzel jelentősen gazdagította a magyar irodalmi kánont. E korszakból ugyanis korábban a hazafias, értékállító művek alkották a kánont, később, 1948 után pedig a forradalminak is tekinthető művek kerültek előtérbe. Imre László értéktároló kutatásai meggyőzően bizonyítják azt, hogy például a *Bolond Istók* és *A délibábok hőse* összetett művészi világával, szemléletének a kiábrándultságból származó szépségével ma is eleven ösztönzője irodalmunknak. Kisfaludy Károly romantika-paródiájától Esterházy Péterig, a világirodalomban pedig Sterne-től, Byrontól, Puskintól a posztmodernig világítja meg ezt a kételyek által inspirált szemléleti folyamatot. Gazdagon föltárja ennek poétikai jegyeit, emellett rámutat nemzetpedagógiai értékeire is, melyek a reális nemzeti önismeret ösztönzői.

3.

Imre László pályakezdése óta különleges nyitottsággal műveli szakmáját. Szűkebb szakterülete mellett rendszeresen foglalkozik a XX. századi magyar irodalommal és jeles kutatója az összehasonlító irodalomtudománynak is. Habitusának ez a vonása már pályakezdéskor megmutatkozott. 1973-ban egyszerre jelent meg Rákos Sándorról írt kismonográfiája és *Brjusov és az orosz szimbolista regény* című könyve. Pedig elsősorban már ekkor is a XIX. századi irodalomtörténeti és műfajelméleti kérdések foglalkoztatták.

Az egyetem elvégzése után egy - évig orosz szakos hallgatók kísérőtanáraként - Asztrahányban dolgozott. Itt alapozta meg kutatásaival *Brjusov és az orosz szimbolista regény* című egyetemi doktori értekezését, mely az Akadémiai Kiadó Modern Filológiai Füzetek sorozatában jelent meg 1973-ban. Az orosz irodalomhoz azóta sem lett hűtlen, összehasonlító irodalomtudományi tanulmányainak sora tanúskodnak erről. Ezek egy részét 2002-ben megjelentetett *Műfaj történet és/vagy komparatiztika* című tanulmánykötetében olvashatjuk. Ez a kötet jelzést ad arról is, hogy Imre László összehasonlító irodalomtudományi kutatásaiban hasznosította négy éves finnországi vendégprofesszori munkájának eredményeit is.

Másfél évtizeden keresztül oktatta a XIX. századi világirodalom történetét is. Finnországi vendégtanársága idején a XX. századi magyar irodalmat és az irodalomelméletet is tanította. Egyetemi oktatói és kutatói munkájában egyaránt fontos szerepe van az irodalomelméleti és az összehasonlító irodalomtudományi vizsgálatoknak. A magyar, orosz, angol és finn irodalom jelenségeinek összehasonlító kutatását elsősorban műfajelméleti és műfaj történeti szempontból végzi.

Tanári munkájának szerves részét képezik tankönyvei is. Finnországi hallgatói számára irodalomelméleti jegyzetet készített (*Az irodalmi műfajok és létformájuk - Interpretációelméletek*, Helsinki, 1996.). Magyarországi hallgatóinak pedig (részben két

kollégájával) négy kötetben megírta szűkebb szakterületének irodalomtörténeti tankönyvét (*A magyar irodalom története 1849-től 1905-ig I-IV*. 1987, 1989, 1993, 1993).

4.

Irodalomszemléletének tágasságát, nyitottságát mutatja, hogy 1965-től folyamatosan publikált kritikákat és tanulmányokat élő irodalmunk alkotásairól és irodalomtörténeti, irodalomelméleti szakkönyvekről is.

1973-ban adta ki az Akadémiai Kiadó Kortársaink című sorozatában *Rákos Sándorról* írt kismonográfiáját.

Ezt követően a modern magyar irodalmat tárgyaló tanulmányaiból két önálló kötetet jelentetett meg (*Irodalom és küldetés*, Felsőmagyarország Kiadó, Miskolc, 2000. 178 l. *“Felszabadult” irodalom? Műfajok válaszáján a XX. század második felében*. Savaria University Press. Szombathely, 2007. 196 l.).

Ezek a könyvei azt is tanúsítják, hogy Imre László számára az irodalom értelmezése ma is lehet egzisztenciális cselekedet. Az irodalom autonómiája és emberi, közösségi felelősségtudata nem egymással szembeállítható, hanem inkább egymást erősítő tényezők. A két világháború közötti erdélyi magyar irodalom fő jelenségeiről éppúgy alapvető tanulmányokat közölt, mint a népi írók sokat vitatott egyéniségeiről és mai irodalmunk jeles alakjairól.

Németh László munkásságának is egyik legavatottabb ismerője. Mindkét jelenkori tematikájú tanulmánykötete önálló ciklusban tárgyalja Németh László művészetét, melyet Imre László “megkerülhetetlen örökség”-nek tart.

A széleskörű tájékozottságból is következő tárgyilagos szemlélet képesíti Imre Lászlót arra, hogy olyan bonyolult, sokat vitatott, ellentmondásos jelenségekkel is körültekintően vessen számot mint Szabó Dezsőnek *Az egész látóhatár* című műve. Veres Péter szabadverseiről éppúgy van eredeti mondanivalója, mint Illyés *Bartók* járól.

Irodalomszemléletének nyitottságát mutatja az is, hogy Esterházy Péter munkásságáról is értékes tanulmányok sorát írta, legújabb tanulmánykötetében ezek az írásai is külön ciklust alkotnak.

5.

Imre László széleskörű tudományos érdeklődése és tájékozottsága higgadt, kiegyensúlyozott irodalomszemlélettel társul. Tanulmányai az irodalomelméleti, irodalomtörténeti és komparatistikai szempontokat és ismereteket egyszerre hasznosítják. Műfajelméleti kutatásai kamatoztatják széleskörű magyar és világirodalmi ismereteit.

Tudományos művei felemelő olvasmányok. Szakszerű elemzései megerősítik az irodalom értelmébe vetett hitünket.

Úgy alkotott maradandó értékű tudományos életművet, hogy közben igen nagy közösségi feladatokat is önzetlenül és példaszerűen látott el. Szerkesztői, tanszékvezetői, majd dékáni, rektorhelyettesi és rektori munkáját is tiszteletet és megbecsülést kiváltó szakszerűséggel és önzetlenséggel végezte.

Imre László tudományos és közéleti munkássága egyaránt kiemelkedő és példamutató.

Görömbei András akadémikus